

Waar toe zijn wij op aarde?

Een stevig fundament voor het kinderopvanghuis

Wat is de pedagogische en maatschappelijke opdracht van de kinderopvang?

Op initiatief van een groep kinderopvangdirecteuren wordt hard nagedacht over het antwoord op deze vraag. Aan de (beginnende) discussie doen ook wetenschappers, pedagogen en brancheorganisaties mee. Management Kinderopvang schuift aan tafel bij enkele initiatiefnemers.

Aart Verschuur

Aan deze discussietafel zitten toevallig Marie-Louise van Mourik (SKA, Alphen aan de Rijn), Martijn van der Kroef (Kinderrijk, Amstelveen) en Anja Hol (Kinderopvang Humanitas), maar de discussie wordt breed gedragen door meer directeuren. Voor hetzelfde geld hadden aan tafel gezeten Alien Alberts (Berend Botje), Wim van Ogtrop (2Samen), Yde Dragstra (Komkids), Jacob Boskma (Kern Kinderopvang) of Jeanne Buitenhuis (Kinderstad). Allen bevlogen directeuren die de discussie willen aanzwengelen over de context waarin de Nederlandse kinderopvang functioneert.

Volgens deze directeuren is het formuleren van een landelijke pedagogische context een voorwaarde voor een brede maatschappelijke acceptatie van de kinderopvang. Daarnaast zal deze context een stevige leidraad kunnen bieden voor het vormgeven van de pedagogische praktijk. Die wel uitdrukkelijk de verantwoordelijkheid blijft van de afzonderlijke kinderopvangorganisaties. Het gaat erom dat de landelijke pedagogische context ouders (en de rest van de samenleving) laat zien waar

kinderopvang voor staat en wat van de kinderopvang mag worden verwacht.

Maar toch, in ons land zijn we al veertientallen jaren bezig met kinderopvang. Is het niet raar dat nu pas de vraag aan de orde komt wat de pedagogische en maatschappelijke opdracht is van de kinderopvang?

Marie-Louise van Mourik, directeur SKA: 'Wat de Nederlandse kinderopvang ontbeert, is het cement. Een statement waarin we gezamenlijk aangeven "waartoe wij op aarde zijn". De afgelopen vijftien jaar hebben vooral in het teken gestaan van groei. Nu moet er aandacht komen voor de pedagogische fundamenten van de kinderopvang. Het maatschappelijk besef groeit dat kinderopvang meer is en meer moet zijn dan louter opvang.'

Anja Hol, directeur Kinderopvang Humanitas: 'De hele kinderopvang is het erover eens dat opvang van kinderen op zichzelf gezien niets is. Iedereen vindt dat je ook aan opvoeden doet. En wat kinderopvang dan precies is, daar gaat onze discussie eigenlijk over. Dat is onze puzzel, en we nodigen

iedereen uit hieraan mee te doen. Met als doel een beeld van de kinderopvang te creëren, waarbij iedereen denkt: o ja, dát is kinderopvang. Net zoals iedereen direct een beeld krijgt als je praat over onderwijs.'

Martijn van der Kroef, Kinderrijk: 'Iedereen heeft een beeld bij het woord basisonderwijs, maar niet iedereen krijgt een beeld bij dagopvang of buitenschoolse opvang. Daarom is het ongelooflijk belangrijk dat we helder maken wat we doen, voor de ouders, maar ook voor onze eigen gremia. Door nu verbinding te leggen tussen alle gremia in de kinderopvang kunnen we het cement aanbrengen, zodat kinderopvang uiteindelijk één gebouw wordt. Om dit te kunnen bereiken, moet je de essentie van kinderopvang benoemen en laten zien welke meerwaarde kinderopvang oplevert. Daartoe moeten we echter eerst brede overeenstemming bereiken over wat we met z'n allen doen. Daarom zoeken we ook aansluiting bij wetenschappers en bij het curriculum dat door pedagogen momenteel voor de kinderopvang wordt ontwikkeld.'

Marie-Louise: 'Het is een heel proces om te komen tot een goede formulering, anders was er natuurlijk al lang iets geweest. Maar we hebben in Nederland én niet de traditie van kinderopvang én niet de geschiedenis. We ontberen een grote historie op kinderopvanggebied.'

Maar bij de eerste echte opkomst van de Nederlandse kinderopvang, in de jaren zestig en zeventig, was er wel degelijk veel visie. Ouders richtten zelf peuterspeelzalen en kinderdagverblijven op. Niet alleen voor de individuele ontplooiing van vrouwen maar ook omdat opvoeden niet alleen in het gezin zou moeten plaatsvinden. Kinderen mede opvoeden in crèches was een ideaalbeeld. Wat zijn we onderweg kwijtgeraakt, als ik deze worsteling bezie?

Alliedrie: 'We zijn niets kwijtgeraakt!'

Anja: 'De Nederlandse kinderopvang heeft niet voortgeborduurd op de oorspronkelijke ideeën en visies, dat klopt. We zijn niet doorgegroeid. Omdat we, in mijn ogen, niet aan de gezins- en moederschapscultuur konden ontkomen. Dat is in Nederland anders gegaan dan in de rest van Europa. Pas in de laatste jaren is er in de maatschappij weer oog gekomen voor de meerwaarde van kinderopvang en de opvoedkundige kanten ervan.'

Marie-Louise: 'De Nederlandse cultuur blijft sterk de nadruk leggen op het thuisblijven van moeders. Daarom heeft de kinderopvang nooit een status kunnen neerzetten, zoals onderwijs die wel heeft. Als verschijnsel staat onderwijs nooit ter discussie, er wordt alleen gepraat over de verschillen in inhoudelijke aanpak. Neem je Montessori als uitgangspunt of liever Jenaplan of Iederwijs?'

Anja: 'Wij willen nu verwoorden hoe belangrijk kinderopvang kan zijn in een positieve ontwikkeling van kinderen. Dat is een andere insteek dan vroeger, de kinderopvang is immers groot geworden

door eerst een emancipatiedoelstelling en later een arbeidsmarkt-doelstelling. Kindgerichte argumenten voor kinderopvang waren sterk in de minderheid.'

De motivering voor kinderopvang mocht dan steeds wisselen en uiteindelijk heeft de arbeidsmarktpak de kinderopvang groot gemaakt. Maar door de jaren heen was het pedagogisch aspect toch steeds aanwezig, mag ik hopen.

Anja: 'Binnen de kinderopvangorganisaties en qua inhoudelijk werken zeker. Maar in de buitenwereld is dat nooit goed over het voetlicht gekomen. Door de jaren heen vinden alle leidsters dat ze ook bezig zijn (geweest) met opvoeden van kinderen. In de kinderopvang is constant aan pedagogiek gewerkt, die steeds beter is ontwikkeld. Steeds is rondgekeken naar wat bruikbaar is bij hele jonge kinderen. Een aandacht die buiten de kinderopvang ontbrak en ontbreekt, dáár is aandacht voor kinderopvang altijd afhankelijk gebleven van de toevallig aanwezige politieke geur en kleur. En afhankelijk gemaakt van de economische situatie en de positie van vrouwen op dat moment.'

Martijn: 'Ook speelt mee dat de Nederlandse cultuur gruwet van "staatsopvoeding" en de thuiszittende moeder verheerlijkt. Opvoeden is des ouders. Dat heeft tot belangrijke keuzes in het verleden geleid, bijvoorbeeld begin jaren negentig in de commissie van Pijkel Schröder. Daar trokken de pedagogen aan het kortste eind, wat organisaties deden was opvang. Maar het was een oneigenlijke discussie, voor het merendeel ingegeven door het politieke klimaat waarin fors werd ingezet op emancipatie en de stimulering van vrouwen richting arbeidsmarkt. Daar hebben we nu nog last van. Iedereen in de kinderopvang is zoekende. Wat willen we collectief als sector uitstralen, waar gaat

kinderopvang eigenlijk om?'

Anja: 'De in de jaren negentig ingevoerde marktwerking heeft daarin ook een rol gespeeld, en geen positieve. Want marktwerking lijkt net: u vraagt en wij draaien. Dus als ouders een uurtje-factuurje wensen, moet je dat vooral bieden. Dat heet innovatief. Terwijl ik het liefst tegen ouders zeg: ga voor een uurtje-factuurje naar de ballenbak van Ikea. Wij bieden een verantwoorde pedagogische omgeving, met veiligheid en herkenning voor kinderen. We hebben de goegemeente echter nooit duidelijk gemaakt dat opvang alleen gewoon onzin is.'

Als je aanneemt dat kinderopvangorganisaties inderdaad goed bezig zijn gebleven met een pedagogische visie op de opvang, is het dan niet slechts een kwestie van imago-verbetering?

Marie-Louise: 'Een imago is gebaseerd op een context. Op een statement, een beeld dat iedereen hanteert. Als je dat niet goed met elkaar communiceert, kun je nauwelijks aan verbetering van je imago werken. Dat blijkt ook uit het imago-traject "Dat gun je ieder kind" wat nu loopt. Het heeft veel voorbereiding gekost om te komen tot iets wat kan worden uitgedragen. Omdat er geen gemeenschappelijk gevoel onder ligt. Wij willen in ons statement aangeven wat we ieder kind gunnen. Ontmoeting met andere kinderen, speelmogelijkheden, leren. Alleen op die manier kan het hardnekkige idee verdwijnen dat kinderopvang slechts second best is. Daar moeten we als kinderopvang keihard aan werken.'

Martijn: 'En zo kom je weer terug op de in Nederland hardnekkige moederschapscultus. Onze moeders waren thuis en ontleenden daar hun status aan. Als je die status moet delen met het idee dat je kind elders wellicht wat extra's kan halen, betekent het dat je als

Anja Hol

moeder status en zingeving ook elders moet halen. Het gaat dus niet slechts om imago, maar meer om ouders te helpen op een andere wijze naar de kinderopvang te kijken.'

Martijn kijkt vergelijkt de Nederlandse situatie met die in het buitenland. 'Daar is het benoemen en neerzetten van de pedagogische aspecten van kinderopvang beter ontwikkeld,' zegt ze. De mensen in de kinderopvang staan er ook voor, merk ik bij bezoeken aan Berlijn, Italië, Denemarken. Vanuit de overheden wordt er een duidelijke opvoedkundige vraag bij de kinderopvang gelegd. Daardoor ook kan de moederschapcultus er op andere wijze worden ingevuld. Juist omdat de positieve, opvoedkundige aspecten van de kinderopvang centraal staan – "kinderopvang **s**goed voor een kind" – doet het minder met de rol van de moeder. Ouders in het buitenland vinden het belangrijk dat hun kind iets haalt bij de kinderopvang.'

Lukt het op microniveau wel om de kinderopvang goed neer te zetten? Bijvoorbeeld binnen de gemeenten waar jullie werken?

Martijn: 'Als sector hebben we nooit gezamenlijk neergezet wie of wat we zijn. De sector blijft beperkt tot een verzameling individuele organisaties, met al hun accentverschillen. Binnen Amstel-

Martijn van der Kroef

veen ligt het echter anders. Ik heb met mijn medewerkers de kinderopvang fantastisch neergezet. Iedereen in Amstelveen weet wat kinderen bij ons ontvangen, ook niet-ouders.'

Anja: 'Dus bij jou weet iedereen wat kinderopvang is en doet? Van opa's en oma's tot de wethouder? Mij lukt dat niet hoor, ik moet alles elke keer opnieuw bevechten! Wij als landelijke organisatie hebben natuurlijk minder binding met de gemeenten waarin we werken. Jullie als lokale organisaties hebben een langdurige relatie, omdat je vaste gesprekspartner bent. Wij krijgen juist veel te maken met gemeenten die voor "marktwerking" kiezen of al jaren pleiten voor meer concurrentie zodat hun burgers iets te kiezen hebben. Dat levert vooral veel verschillende aanbieders op, met elk hun eigen mooie verhaal. Een gemeentelijke visie op het eigen, lokale voorzieningenaanbod ontbreekt dan veelal.'

Martijn: 'Door onze lokale inbedding is kinderopvang niet weg te denken uit Amstelveen. Bijna vijftig procent van de kinderen maakt bij ons gebruik van kinderopvang, twee keer zoveel als het landelijk gemiddelde. Zo'n groot aantal geeft veel mensen een raakvlak met kinderopvang. Dan wordt het helder wat we bieden. Bovendien verwoorden we duidelijk hoe we naar kinderen kijken: als krachtige, competente personen die al tot veel

in staat zijn. Waarbij wij "voegend" aansluiten bij de individuele ontwikkeling van het kind. De presentatie van zo'n kindbeeld vinden ouders leuk en belangrijk. Het biedt hen iets nieuws, de meeste ouders gaan er in eerste instantie toch van uit dat wij vooral verzorgend zijn. Het leidt ook tot een ander type oudergesprekken, waarin het welbevinden van het kind meer centraal staat.'

Marie-Louise: 'Als je lokaal bent gesitueerd en jezelf goed hebt neergezet, worden ouders ontvankelijk en komen ze naar je toe. Ouders in Alphen weten dat wij ons helemaal hebben geprofileerd op pedagogisch beleid, wat we overigens samen met de ouders hebben ontwikkeld. Maar bij niet-gebruikers van kinderopvang staan we zeker niet bekend als pedagogische voorziening. En dan kom je weer op het ontbreken van een landelijke, pedagogische context die ons op lokaal niveau zou kunnen ondersteunen. Dat blijft een gemis.'

Na een rondetafelconferentie in september over de formulering van de pedagogische context zal in januari 2008 een kick-off in Den Haag worden gepland, waartoe een goede doorsnee van kinderopvangondernemers zal worden uitgenodigd ter accordering van de uitgangspunten van de landelijke pedagogische context. Daarna volgen een drietal bijeenkomsten in het land, gericht op nadere kennismaking en verder uitrollen en implementeren van de LPC. Voor deelname kickoff in januari, mail naar maaikevaes@hccnet.nl